

Рожнова Вікторія Василівна,
*завідувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

ОЦІНКА СЛІДЧИМ, ПРОКУРОРОМ ДОСТАТНОСТІ ДОКАЗІВ ДЛЯ ПІДОЗРИ ОСОБИ У ВЧИНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Як відомо, усі процесуальні рішення слідчого, прокурора мають бути законними, обґрунтованими та вмотивованими. В основі прийняття слідчим, прокурором саме таких процесуальних рішень лежить оцінка доказів, що відбувається за правилами, встановленими ст. 94 КПК України. Відповідно прийняттю процесуальних рішень обов'язково передують оцінка наявних доказів: кожного доказу з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупності доказів - достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення.

І якщо критерії належності та допустимості доказів певною мірою врегульовані кримінальним процесуальним законом (статті 85-90 КПК України), то критерії достатності доказів для прийняття процесуальних рішень законом не визначені. Вирішення цього питання належить до компетенції тієї посадової особи, яка згідно закону уповноважена на прийняття процесуального рішення, і, відповідно до положень про вільну оцінку доказів, здійснюється з урахуванням її внутрішнього переконання. Під час досудового розслідування такими посадовими особами є слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, слідчий суддя.

Одним із важливих процесуальних рішень, що приймається під час досудового розслідування прокурором або слідчим за погодженням із прокурором, є повідомлення про підозру. Підстави для прийняття цього рішення визначені у ч. 1

ст. 276 КПК України і, якщо підстави, сформульовані у пп. 1, 2 є формально визначеними, то формулювання підстави, що закріплена у п. 3, містить оцінчне поняття «достатні докази», що засвідчує необхідність вирішення питання про наявність підстав для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення виключно у кожному випадку, виходячи з конкретних фактичних обставин кримінального провадження.

Повідомлення про підозру - одне із найважливіших процесуальних рішень, яке приймає прокурор або слідчий за погодженням із прокурором до закінчення розслідування у кримінальному провадженні. У цьому процесуальному рішенні на підставі зібраних під час досудового розслідування доказів особа набуває статус підозрюваного. Акт повідомлення про підозру має важливе значення, оскільки він служить одним із засобів забезпечення невідворотності відповідальності осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. Повідомлення особі про підозру є початковим моментом реалізації функції обвинувачення, а тому обґрунтована підозра у подальшому дозволяє суду призначити таким особам справедливе покарання відповідно до характеру та тяжкості вчиненого кримінального правопорушення [1, с. 545].

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК України повідомлення про підозру обов'язково здійснюється у випадку наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Таким чином, обов'язковість наявності достатніх доказів для повідомлення особи про підозру обумовлена вимогами кримінального процесуального закону. Це означає, що для того, щоб повідомити особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення слідчий повинен: 1) мати докази; 2) оцінити наявні докази як достатні. Відповідно, на момент повідомлення особі про підозру зібрані докази вже мають бути оцінені слідчим з точки зору їх належності, достовірності, допустимості, а їх сукупність з точки зору достатності для прийняття законного та обґрунтованого рішення.

Під час досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення доказуванню підлягає особливе, специфічне саме для цього кримінального правопорушення коло обставин, що утворює локальний, спеціальний предмет доказування в конкретному кримінальному провадженні [2; 3; 4, с. 11].

У ст. 91 КПК України встановлений загальний предмет доказування, тобто перелік обставин, які мають бути встановлені до завершення кримінального провадження. Кримінальний процесуальний закон не вимагає, щоб на момент повідомлення особі про підозру були встановлені всі передбачені ст. 91 КПК України обставини. Такий висновок випливає зі змісту ст. 277 КПК України, відповідно до якої серед відомостей, що мають міститись у письмовому повідомленні про підозру, зокрема вказуються: зміст підозри; правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа; стислий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, у тому числі зазначення часу, місця його вчинення, а також інших суттєвих обставин, відомих на момент повідомлення про підозру.

Більшість авторів дотримуються думки про те, що комплекс обставин, які входять до загального предмета доказування, встановлюється слідчим лише наприкінці досудового розслідування, повідомленням про підозру (як і пред'явленням обвинувачення відповідно до КПК України 1960 року) досудове розслідування не припиняється, а процес доказування продовжується. Водночас, зважаючи на те, що обставини, що включаються у формулювання підозри

відображають фактичну основу правової кваліфікації діяння, утворюють частину предмета доказування, а тому підлягають встановленню раніше, тобто на момент повідомлення особі про підозру.

Так, П. М. Давидов, досліджуючи підстави притягнення особи як обвинуваченого (ст. 131 КПК України 1960 року), вказував, що коло обставин, які утворюють формулу обвинувачення, повинно бути таким, щоб ці обставини відобразили усі ознаки конкретного злочину [5, с. 204]. Доповненням цього може бути і сукупність доказів, що встановлює індивідуальність обставин кожного конкретного кримінального провадження. Разом з тим, можна встановити обставини, встановлення яких на момент повідомлення особі про підозру слід визнати обов'язковим у всіх випадках.

Беручи до уваги те, що правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, виступає обов'язковою складовою письмового повідомлення про підозру (п. 5 ч. 1 ст. 277 КПК України), очевидно, що до моменту кваліфікації діяння мають бути встановлені її фактичні підстави.

Фактична підстава кваліфікації - це обставини кримінального провадження, що трапилися насправді, стали відомими органам досудового розслідування, прокурору та суду, набули кримінального процесуального закріплення та, внаслідок цього, підлягають кримінально-правовій оцінці: де, коли, ким, за яких обставин, з використанням яких знарядь (засобів), яким способом вчинено злочинне діяння, які шкідливі наслідки воно потягнуло, ким вчинено, як проявилася суб'єктивне ставлення особи до вчиненого тощо [6, с. 43].

Таким чином, на момент повідомлення особі про підозру необхідно встановити такі обставини, які характеризують сторони інкримінованого складу кримінального правопорушення і вказують на ті його елементи, що дозволяють його кваліфікувати (юридично значущі ознаки кримінального правопорушення), тобто встановити та юридично закріпити точну відповідність між ознаками вчиненого діяння й ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченого законом про кримінальну відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. - Х. : Одіссей, 2013. - 1104 с.
2. Аленін Ю. П. Локальний предмет доказування в кримінальному процесі / Ю.П. Аленін // Науковий вісник. - Д., 2009. - № 4. - С. 222-228.
3. Дроздов А. В. Предмет доказування по делам о разбоях / А. В. Дроздов // Криміналістичний вісник. - К., 2011. - № 1. - С. 100-106.
4. Алексійчук О. М. Предмет доказування у кримінальних справах про вбивства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / О. М. Алексійчук // НАВС. - Київ, 2012. - 18 с.
5. Давыдов П. М. Основания привлечения лица в качестве обвиняемого / П. М. Давыдов // Сборник ученых трудов Свердловского юрид. ин-та. - Свердловск, 1977. - Вып. 17, с. 204
6. Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко : [підручник] / за заг. ред. В. І. Шакуна. - 5-те вид., перероб. - К.: Алерта, 2013. - 320 с.